

Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání

NEUČITELSKÁ PEDAGOGIKA

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SPOLUFINANCOVÁNO EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

Oblasti vzdělávání v Národním kvalifikačním rámci terciárního vzdělávání

Oblasti vzdělávání se rozumí ucelený a vzájemně související úsek terciárního vzdělávání, v jehož rámci vznikají a uskutečňují se studijní programy. Oblast vzdělávání přitom není pouhým souhrnem v současnosti uskutečňovaných studijních programů s určitým společným jádrem, ale spíše prostorem, který by měl umožnit flexibilní vývoj studijních programů v budoucnu (integrace a další přeměny existujících programů a vznik programů nových).

Oblast vzdělávání je vymezena především deskriptory popisujícími výstupy z učení, které standardizovanou formou vyjadřují cíle vzdělávání a rovněž odrážejí společný teoretický metodologický, případně také filozofický a hodnotový základ dané oblasti vzdělávání.

Obecný popis oblasti vzdělávání zahrnuje zejména:

- jednoduchý a výstižný název oblasti vzdělávání;
- stručný popis historie, povahy a tematického rozsahu oblasti vzdělávání;
- poslání oblasti vzdělávání (co je předmětem a cílem poznávání v dané oblasti);
- uvedení páteřních oborů, které jsou jako akademické disciplíny pro danou oblast vzdělávání charakteristické a určující;
- vymezení cílů vzdělávání v dané oblasti;
- rámcový profil absolventů v dané oblasti vzdělávání s uvedením charakteristických profesí, zejména pak profesí regulovaných, které jsou relevantní;
- vztahy k ostatním oblastem vzdělávání (vč. mezních oborů).

Deskriptory oblastí vzdělávání převádějí volněji formulované popisy oblastí vzdělávání do kategorie očekávaných výstupů z učení – znalostí, dovedností a dalších způsobilostí (kompetencí) absolventů, a to v souladu s národními deskriptory kvalifikačního rámce.

Zaměřují se přitom na:

- **odborné znalosti** (konkretizace faktických i teoretických znalostí a stupně porozumění typického absolventa páteřního oboru),
- **odborné dovednosti** (konkretizace výzkumných, uměleckých nebo jiných praktických postupů uplatňujících odborné znalosti dané úrovně).

Pokud jde o obecné způsobilosti, tato kategorie vyjadřuje především kontext, v němž se od absolventa očekává, že bude odborné znalosti a odborné dovednosti uplatňovat, a míru samostatnosti a odpovědnosti, s jakou tak bude činit. Obecné způsobilosti jsou obecně popsány národními deskriptory jako společné napříč všemi oblastmi vzdělávání, a deskriptory oblastí vzdělávání proto tento typ výstupů z učení v zásadě nespecifikují.

Závaznost oblastí vzdělávání

Je přirozené, že existující oblasti vzdělávání zahrnují širokou a proměnlivou škálu oborů s různou mírou akademického nebo naopak profesního zaměření, z nichž některé se nacházejí na pomezí dalších oblastí vzdělávání. Účelem formulace deskriptorů oblastí vzdělávání proto zjevně nemůže být stanovení minimálního standardu platného pro všechny obory v dané oblasti vzdělávání, ani stanovení akademicky optimálního profilu absolventa. **Deskriptory oblastí vzdělávání se budou vztahovat k typickému absolventu páteřního oboru oblasti vzdělávání a budou vyváženě brát v úvahu akademický i profesní účel vzdělávání.** V tom se liší od národních deskriptorů, které představují minimální standard, tedy charakterizují odborné znalosti, odborné dovednosti a obecné způsobilosti, které musí absolvent prokazovat při absolvování daného stupně vzdělání.

NEUČITELSKÁ PEDAGOGIKA

POSILÁNÍ

Pedagogika je oborem, který má podobně jako jiné humanitní obory několik poslání. Lze vymezit poslání (1) teoreticko-metodologické, (2) empiricko-výzkumné a (3) praktické.

Pedagogika je zaměřena na studium výchovy jedinců i skupin lidí jako celoživotního procesu, který je podmíněn biologicky i sociálně. Studuje jevy a procesy výchovné reality, snaží se zdokonalovat explanační teorie i metodologické instrumentarium a nabízí oporu pro realizaci praktických výchovných postupů.

Obecně lze hovořit o společném jádru neučitelských pedagogických oborů a dále o některých specifických profilech více či méně budovaných na tomto společném jádru nebo z něj vycházejících – zejména o sociální pedagogice, pedagogice volného času, vychovatelství a speciální pedagogice.

PÁTEŘNÍ OBORY

K páteřním disciplínám společného jádra patří obecná pedagogika, obecná didaktika, dějiny pedagogiky, srovnávací pedagogika, teorie výchovy a metodologie pedagogického výzkumu.

Na ně navazuje řada aplikačních disciplín směřujících pozornost do dílčích částí/oblastí – např. podle věku vychovávaného jedince či skupiny (předškolní pedagogika, pedagogika dospělých, gerontopedagogika apod.), podle prostředí, v němž se výchova odehrává (pedagogika rodiny, školní pedagogika, podniková pedagogika), podle specifických aktivit, jež jsou rámcem výchovné aktivity (pedagogika sportu, ...), apod.

Tzv. hraniční pedagogické disciplíny jsou pak mostem mezi pedagogikou a jinými obory pomáhají postihnout komplexnost sledovaných jevů a procesů pedagogické reality.

Dílčí linie, tj. jednotlivé obory vycházející z tohoto obecného rámce, jsou uvedeny v přílohách. Celkově půjde o pedagogiku, sociální pedagogiku, speciální pedagogiku a vychovatelství.

Vymezení cílů

Cíle vzdělávání v programu Pedagogika se liší podle stupně vysokoškolského vzdělávání.

Na **bakalářském stupni** jde o porozumění hlavním pedagogickým teoriím výchovy a vzdělávání v jejich historickém vývoji i v současných pojetích, o osvojení si základních postupů poznávání výchovné reality a o získání vědomostí, dovedností, návyků a dalších kvalit umožňujících podílet se na plánování, realizaci a hodnocení aktivit v oblasti výchovy a vzdělávání v různých prostředích. Absolvent je tak připraven teoreticky, do jisté míry metodologicky, ale také pro působení v praxi pedagogické reality zejména ve spolupráci s druhými.

V **navazujícím magisterském stupni** je cílem hluboké porozumění teorii a praxi výchovy a vzdělávání v jejich širších souvislostech, osvojení hlavních metodologických postupů poznávání jevů a procesů pedagogické reality, nabytí vědomostí, dovedností, návyků a dalších kvalit umožňujících odbornou koncepční pedagogickou práci s oporou o pedagogickou teorii a reflexi praxe, rozvoj schopnosti samostatně plánovat, realizovat a hodnotit aktivity v oblasti výchovy a vzdělávání.

Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání

Absolvent je tak připraven teoreticky, metodologicky, ale také pro mnohostranné odborné působení v praxi pedagogické reality – samostatně i ve spolupráci s druhými.

Na **doktorském stupni** studia je cílem hluboké osvojení teorie a metodologie oboru, a to jak teoreticky, tak také v praxi vědecko-výzkumné práce.

Absolvent je tak schopen samostatné a vysoce odborné vědecko-výzkumné činnosti v oblasti pedagogických oborů.

V dílčích liniích (oborech) se tyto obecně formulované cíle dále specifikují.

Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání

	Bakalářský studijní program	Magisterský studijní program	Doktorský studijní program
	Absolventi studijního programu		
Odborné znalosti	<ul style="list-style-type: none"> široce znají základní pojmy, hlavní teorie a metodické přístupy v oblasti pedagogiky a jejích oborů a rozumí jim (například obecnou pedagogiku a obecnou didaktiku, teorii výchovy a základy sociální pedagogiky, základy speciální pedagogiky); orientují se v historických i současných širších souvislostech pedagogiky a jejích oborů včetně jejich vývojových trendů (například dějiny pedagogiky a školství, hlavní koncepce a jejich představitelé, hlavní témata současného pedagogického diskurzu); orientují se v základních pojmech a teoriích příbuzných oborů, jako jsou filozofie, psychologie, sociologie apod. (například ovládá psychologickou, biologickou a pedagogickou ontogenezi včetně vývojových specifik (věkových zvláštností) dané věkové kategorie); široce znají problematiku základních procesů a jevů pedagogické reality, a to v oblasti školní i mimoškolní, ve sféře formálního a neformálního vzdělávání i informálního učení, ve vztahu k jedincům a skupinám všech věkových skupin a různých výchovných a vzdělávacích potřeb, a rozumí jim (například rozumí podmínkám inkluzivního vzdělávání jedinců); orientují se v základních metodických a koncepčních přístupech k poznávání a pedagogickému ovlivňování procesů a jevů 	<ul style="list-style-type: none"> rozumí hluboce a v souvislostech předmětu svého pedagogického oboru i pedagogiky jako celku, a to v jejich plném rozsahu a na úrovni soudobého stavu poznání; znají významné teorie, výzkumy a koncepční přístupy ve svém pedagogickém oboru i v pedagogice jako takové, a to v národním, evropském i širším mezinárodním kontextu a hluboce jim rozumí (například rozumí evropské vzdělávací politice, strategii vzdělávání v Evropské unii, mají přehled v základních akcentech mezinárodního pedagogického diskurzu a jsou schopni vnímat národní vzdělávací politiku v kontextu evropských širších mezinárodních trendů); znají hluboce historické i současné širší souvislosti svého pedagogického oboru i pedagogiky jako celku včetně vývojových trendů v daném oboru i v pedagogice jako celku a rozumí jim, a to v národním, evropském i širším mezinárodním kontextu (například jsou schopni vnímat posun v pedagogických oborech, vnímat vývoj ve svém oboru i pedagogice jako celku); orientují se v základních pojmech a teoriích příbuzných oborů, jako jsou filozofie, psychologie, sociologie, politologie, biologie, management, antropologie apod., rozumí vztahům pedagogiky k těmto oborům, například znají základní principy tvorby vzdělávací politiky a jsou schopni je kriticky 	<ul style="list-style-type: none"> znají hluboce a systematicky předmět a rozsah svého pedagogického oboru i pedagogiky jako celku, a to v historických i současných širších souvislostech a na úrovni soudobého stavu poznání, hluboce jim rozumí; znají hluboce a systematicky významné teorie, koncepty a metody, které jsou v popředí poznání oboru, a to v národním i mezinárodním kontextu, hluboce jim rozumí; znají systém věd a jeho vývoj i výzkumné problémy na pomezí pedagogiky a dalších oborů a rozumí jim.

Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání

	<p>pedagogické reality ve výše naznačeném širokém rozsahu, například jsou schopni naplánovat případovou studii žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, ovládají metody poznávání a diagnostiky osobnosti, základní komunikační strategie a přístupy včetně edukačních a komunikačních postupů u jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).</p>	<p>analyzovat;</p> <ul style="list-style-type: none">• jsou schopni využívat poznatků z jiných oborů v mnohostranné pedagogické činnosti;• umí s oporou o znalost teoretických a praktických problémů a přístupů k jejich řešení v pedagogice samostatně vymezit a tvůrčím způsobem řešit teoretické i praktické problémy v oboru, například navrhnout kvalitativní i kvantitativní výzkumný design, naplánovat jeho jednotlivé kroky - formulace problému, výzkumné otázky, operacionalizace, volba metod, volba vhodného vzorku, sběr dat, analýza a interpretace; umí argumentovat ve prospěch zvoleného postupu;• umí vztahovat získané poznatky k existujícím teoriím i praxi a obohacovat tak stávající poznání.	
--	--	--	--

Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání

	Bakalářský studijní program	Magisterský studijní program	Doktorský studijní program
	Absolventi studijního programu		
Odborné dovednosti	<ul style="list-style-type: none"> • umí vyhledat, utřídit a interpretovat informace relevantní pro řešení vymezeného praktického problému; • spolehlivě se orientují v relevantních zdrojových základnách, jsou schopni je kriticky vyhodnotit a interpretovat; • umí navrhnout způsoby pedagogicky adekvátního řešení praktických pedagogických problémů a situací, a to s oporou o znalost a porozumění pedagogické teorii a metodice a s ohledem na specifický ráz a potřeby řešení těchto problémů a situací. 	<ul style="list-style-type: none"> • umí navrhnout a vést realizaci způsobů pedagogicky adekvátního řešení praktických pedagogických problémů a situací, a to s oporou o širokou znalost a hluboké porozumění pedagogické teorii, metodologii výzkumu i praxi a s ohledem na specifický ráz a potřeby řešení těchto problémů a situací (například ovládají práci s dětmi/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na úrovni speciálního pedagoga - speciálně pedagogická diagnostika, individuální vzdělávací plán, intervence, práce s jednotlivcem i se skupinou); • jsou schopni nejen pracovat tvůrčím způsobem a samostatně, ale i vést ostatní při řešení mnohostranné pedagogické problematiky; • jsou schopni tvořivě plánovat a realizovat a systematicky hodnotit konkrétní pedagogická opatření ve všech hlavních oblastech pedagogické reality (například umí naplánovat a zhodnotit výchovný program pro specifickou skupinu ve výchovném prostředí, jsou schopni aplikovat přístupy ke vzdělávání a výchově dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do jejich výuky - individuální přístup i práce se skupinou). 	<ul style="list-style-type: none"> • umí samostatně i v komunikaci a spolupráci s druhými volit, plánovat, realizovat a hodnotit tvůrčí výzkumné postupy ve svém pedagogickém oboru i v pedagogice jako takové, prostřednictvím těchto postupů poznávat procesy a jevy pedagogické reality, obohacovat vědecké poznání při respektu k etice výzkumné práce; • znají způsob organizace života vědecké komunity v jeho mnohohrstevnosti, a to národně i mezinárodně, rozumí mu; • jsou schopni plnohodnotně se zapojovat do života národní i mezinárodní vědecké komunity, včetně publikační aktivity, plánování výzkumných projektů, získávání zdrojů pro jejich realizaci apod.

VZTAHY K OSTATNÍM OBLASTEM VZDĚLÁVÁNÍ (VČ. MEZNÍCH OBORŮ)

Pedagogické obory mají úzký vztah zejména k vědám o člověku a společnosti, tedy k oblastem:

- učitelství,
- psychologie,
- antropologie,
- filozofické vědy a religionistika,
- teologie,
- sociologie,
- sociální práce,
- ekonomické vědy,
- právo,
- biologie a ekologie,
- matematika a statistika,
- všeobecné lékařství a stomatologie,
- zdravotnické obory.

3.1 Podoblast Speciální pedagogika

POSILÁNÍ

Speciální pedagogika je chápána jako věda o zákonitostech speciální výchovy a speciálního vzdělávání jedince, který z důvodu znevýhodnění vyžaduje speciálně pedagogický přístup při vzdělávání a podporu při pracovním a společenském uplatnění.

Posláním speciální pedagogiky je:

- příprava speciálních pedagogů,
- výzkum,
- další vzdělávání.

STRUČNÝ POPIS HISTORIE, POVAHY A TEMATICKÉHO ROZSAHU

V průběhu vývoje lidské společnosti se přistupovalo k postiženým různě, výraznější změny nastaly v 18. a hlavně v 19. století, kdy se začaly ve větší míře zakládat školy a ústavy pro tyto jedince (srov. Monátová, L. 1998). Metody práce s jedinci se zdravotním postižením se postupně zdokonalovaly, týkaly se převážně žáků s povinnou školní docházkou. V **péči o nevidomé** šlo především o poskytnutí možnosti písemné komunikace; nejznámější je Braillovo písmo z první poloviny 19. století, jehož tvůrcem je Louise Braille (1806-1852). Počátkem 19. století byla zahájena péče o nevidomé v Čechách, která byla spojena se třemi generacemi rodu Klárů. Zásluhy o založení Hradčanského ústavu měl v roce 1807 Alois Král, který v roce 1832 otevřel nový ústav, tzv. Klárův ústav v Praze. Známý Deylův ústav vznikl v Praze v roce 1910. Úspěšný vývoj péče o **jedince s vadami sluchu** nastal v 18. století. Abbé Charles Michel de L'Eppé (1712-1789) založil v Paříži první ústav pro hluchoněmé, v němž zavedl posunkovou řeč. V 18. století bylo založeno dalších 13 ústavů pro hluchoněmé, z toho v roce 1786 také ústav v Praze. Užívalo se metody posunkové i orální. Jednou z významných osobností u nás byl Miloslav Seemann (1892-1975), který mj. založil mateřskou školu pro hluchoněmé a zdůrazňoval včasnost speciální řečové výchovy. Znaková a orální řeč tvoří dvojjazyčné dorozumívání, přičemž UNESCO uznává znakovou řeč za vlastní mateřský

jazyk neslyšících a mluvenou řeč za jazyk druhý. K významným osobnostem zabývajícím se **péčí o děti s vadami řeči** patří Miloš Sovák (1905-1989), zakladatel prvního logopedického ústavu v Praze v roce 1946. **Mentálním postižením** se z našich badatelů zabýval Karel Slavoj Amerling (1807-1884), zakladatel prvního ústavu pro abnormální děti na Hradčanech v Praze, nazvaného v roce 1871 „Ernestinum“. K nejmladším u nás patří instituce pro **pohybově a zdravotně postižené**. V roce 1913 byl v Praze založen Jedličkův ústav pro tělesně postižené děti, v roce 1919 v Brně ústav pro tělesně postižené - Kociánka. Ze známých osobností z této oblasti jmenujme Rudolfa Jedličku (1869-1926), Františka Bakuleho (1877-1957), Augusta Bartoše (1888-1957) a Františka Kábeleho (1913-1998).

Strategie ve vzdělávání učitelů a speciálních pedagogů se zřetelem na inkluzivní školu

Současné pojetí speciální pedagogiky se zabývá problematikou znevýhodněného jedince od jeho narození až po stáří, tedy obdobím raného a předškolního věku, obdobím školního věku, adolescence, dospělosti a stáří. Na to reagují pedagogické fakulty tím, že v rámci studijního programu speciální pedagogika rozšiřují v souladu se současnou legislativou nabídku studijních oborů a akreditují kromě oboru speciální pedagogika nové obory: speciální pedagogika pro učitele, speciální andragogika (Olomouc, Brno, Praha).

Se změnou pohledu na výchovu a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (inkluzivní vzdělávání) se mění postavení učitelů a speciálních pedagogů na školách i charakter jejich úkolů při edukativním procesu. Na řadě škol se zřizuje funkce školního speciálního pedagoga. Rozšiřuje se příprava učitelů všech stupňů škol o základní poznatky ze speciální pedagogiky (začlenění předmětu speciální pedagogika v délce 1-2 semestry do studia učitelství). Specifické požadavky se kladou na vzdělání odborných pracovníků v pedagogicko-psychologických poradenských službách, jejichž význam se v návaznosti na inkluzivní vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami stále zvyšuje. Z reflexe všech uvedených skutečností vychází současná koncepce studia speciální pedagogiky, která se rozšířila na řadě vysokých škol (Praha, Olomouc, Brno, Ostrava, Hradec Králové, Liberec).

PÁTEŘNÍ OBORY

Příprava speciálního pedagoga probíhá ve čtyřech modulech:

1. společný základ (pedagogika a psychologie, univerzitní základ),
2. základy speciální pedagogiky (medicínská propedeutika, patopsychologie, speciálně pedagogická diagnostika, integrativní (speciální)/inkluzivní pedagogika),
3. specializace:

psychopedie – (speciální) pedagogika osob s mentálním postižením,

somatopedie – (speciální) pedagogika osob s tělesným postižením či s chronickým a dlouhodobým onemocněním,

logopedie – (speciální) pedagogika osob s narušenou komunikační schopností,

surdopedie – (speciální) pedagogika osob se sluchovým postižením,

tyflo- nebo oftalmopedie – (speciální) pedagogika osob se zrakovým postižením,

etopedie – (speciální) pedagogika osob s poruchami chování,

kombinované postižení – (speciální) pedagogika osob se souběžným postižením více vadami,

specifické poruchy učení nebo chování,

4. předmětová didaktika (inkluzivní didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami).

RÁMCOVÝ PROFIL ABSOLVENTŮ

Bakalářské studium

Základním zaměřením studijního programu je příprava oborového odborníka (v kombinaci dvou oborů) s širokým společenskovedním základem zaměřeným na pedagogicko-psychologické disciplíny. Obsahem studia je základní oborový vysokoškolský kurz s důrazem na aplikační stránku oboru. Rovnocennou částí studia je společný základ studia, který zahrnuje předměty psychologické, pedagogické, komunikační (včetně cizího jazyka) a obecně kultivační. Vše je doplněno oborovou a pedagogicko-psychologickou praxí. Pedagogicko-psychologické disciplíny zajišťují přípravu na edukační a výchovnou práci.

Studium je přednostně směřováno k předstupni navazujícího magisterského studia učitelství oboru pro druhý stupeň základních škol. Přímé profesní uplatnění absolventa je možné, a to zejména ve výchovné a pomocné edukační práci asistenta pedagoga na druhém stupni základních škol. Absolvent studia má základ kompetencí pro výchovnou práci ve školských i neškolských zařízeních. Je též kvalifikován pro činnosti instruktora příslušného oboru ve střediscích volného času. Díky obecnosti a šíři oborů má předpoklady pro práci v řadě profesí, např. ve státní správě, firemním managementu apod.

Vědomosti, dovednosti a postoje získané během studia jsou základem kompetencí pro vykonávání profese asistent pedagoga na základní škole ve výchovné a pomocné edukační práci se zaměřením na problematiku speciální pedagogiky.

Cíle studijního oboru speciální pedagogika: připravit speciální pedagogy pro speciálně pedagogickou činnost ve speciálních třídách v základních školách, ve školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), v základních školách speciálních ve funkci asistenta pedagoga, ve školských zařízeních, v mateřských školách s edukací dětí se SVP, v dětských domovech, v domovech mládeže (podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících) a pro činnost v zařízeních sociálních služeb (podle zákona č. 108/2006 Sb.), ve zdravotnictví, v neziskových a nevládních organizacích atd.

Profil absolventa je vymezen výstupními znalostmi: všeobecnými (společný základ), odbornými a speciálními (speciálně pedagogický základ a specializace speciální pedagogiky) .

Kvalifikační připravenost a míra profesní adaptability na podmínky a požadavky praxe: získání kompetencí k edukaci jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami.

Navazující magisterské studium

Základním zaměřením studijního programu je příprava učitelů základních škol všeobecně vzdělávacího předmětu-oboru (v kombinaci dvou aprobačních předmětů). Obsahem studia je kurz oborové didaktiky pro základní školy s rozšiřujícími doplňujícími disciplínami oboru. Rovnocennou částí studia jsou pedagogicko-psychologické předměty, které dávají teoretický základ oborové didaktice. Vše je propojeno učitelskou profesní praxí na základních školách.

Uplatnění absolventa je směřováno především k profesi učitele oboru na základních školách. Má předpoklady i pro rekvalifikaci na profese v oblastech svého oboru a v edukační oblasti.

Cílem studia studijního oboru speciální pedagogika je příprava absolventů k výkonu speciálně pedagogických činností ve speciálně školských zařízeních, v běžných typech škol pro integrované žáky, integrované pedagogicko-psychologické poradenství (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče, logopedické poradny), alternativní školství, penitenciární a preventivní péče.

Profil absolventa studijního oboru speciální pedagogika:

- **vymezení výstupních znalostí a dovedností – všeobecných, odborných a speciálních:**
 - široké odborné speciální znalosti a dovednosti speciální pedagogiky,
 - základní komunikační vědomosti a dovednosti,
 - všeobecný základ: pedagogika, psychologie, metodologie,
 - speciálně pedagogický základ: speciálně pedagogická diagnostika, patopsychologie II, neuropsychologie, pedagogicko-psychologické poradenství, metodiky a didaktiky předmětů pro 1. stupeň škol pro žáky se SVP,
 - specializace (výběr jedné): logopedie a surdopedie, edukace jedinců s více vadami (psychopedie, somatopedie, oftalmopedie), edukace jedinců s mentálním postižením, edukace jedinců s poruchami chování, surdopedie se znakovým jazykem), specifické poruchy učení (volitelně),
- **kvalifikační připravenost a míra profesní adaptability na podmínky a požadavky praxe:**

znalosti a dovednosti z oboru, komunikační a edukační znalosti a dovednosti, adaptabilita a rekvalifikovatelnost pro profese v oboru, v edukačních činnostech, ve státní správě i firemním managementu, získání kompetencí k výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a k speciálně pedagogické diagnostice a poradenství u všech druhů postižení a u všech věkových skupin.

Doktorské studium speciální pedagogiky

Cílem je příprava vědeckých pracovníků erudovaných pro výzkumnou a odbornou činnost ve speciální pedagogice-logopedii, surdopedii, psychopedii, somatopedii, oftalmopedii, etopedii nebo specifických poruchách učení.

Snahou je umožnit vynikajícím studentům pokračovat ve zvolené specializaci v doktorském studijním programu Speciální pedagogika a umožnit jim realizovat vědeckovýzkumnou činnost, které se mnozí věnují již od magisterského studia, a připravit tak vysoce kvalifikované odborníky pro jejich další působení na vysoké škole nebo na vědeckovýzkumných pracovištích u nás i v zahraničí. Studovaný program / obor speciální pedagogiky je pojímán **interdisciplinárně** a realizován ve spolupráci např. s katedrami pedagogiky, psychologie, filozofie atd.

Bakalářské studium

Výstupy z učení (*learning outcomes*), tj. konkrétní (měřitelné) znalosti, dovednosti, schopnosti, které by si student v rámci studia měl osvojit (resp. co student umí po úspěšném absolvování oboru/předmětu):

- má všeobecné vědomosti a dovednosti speciální pedagogiky,
- má odborné speciální znalosti a dovednosti speciální pedagogiky,
- ovládá pomocné edukační, výchovné a komunikační vědomosti a dovednosti,
- je schopen aplikovat přístupy ke vzdělávání a výchově dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do jejich výuky,
- ovládá práci s dětmi/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na úrovni asistenta pedagoga,
- je schopen metodologicky navrhnout a zpracovat případovou studii žáka se SVP.

Výstupy z učení se zřetelem na povinné a povinně volitelné předměty:

Povinné

Základy speciální pedagogiky 1 - Psychopedie - zná základy psychopedie – charakteristika mentální retardace, klasifikace, demence, pseudooligofrenie, Downův syndrom, systém edukace, zařízení sociálních služeb - dovede poznatky aplikovat při edukaci žáků s mentálním postižením.

Základy speciální pedagogiky 2 - Somatopedie - orientuje se v základní problematice z oboru somatopedie (výchova a vzdělávání osob s tělesným postižením a chronickým onemocněním), dovede poznatky aplikovat při edukaci žáků s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním.

Speciálně pedagogická diagnostika - má základní poznatky, orientuje se v oblasti diagnostiky ve speciální pedagogice, dovede poznatky aplikovat při diagnostice žáků se SVP.

Patopsychologie 1 - má základní poznatky z patopsychologie, orientuje se v odborných pojmech a problematice oboru, dokáže poznatky využít při edukaci žáků se SVP.

Oftalmologie - zná základní pojmy (anatomie, fyziologie, patologie) a orientuje se v oboru, dovede poznatky aplikovat při edukaci žáků se zrakovým postižením.

Základy zdravotních nauk - zná základní pojmy (anatomie, fyziologie, patologie), orientuje se v oboru, aplikuje poznatky při edukaci žáků se SVP.

Pediatric - zná základní pojmy (anatomie, fyziologie, patologie) a orientuje se v oboru, aplikuje poznatky v edukaci žáků se SVP.

Psychiatrie - zná základní pojmy (anatomie, fyziologie, patologie), orientuje se v oboru, dokáže poznatky využít při edukaci žáků s psychiatrickým onemocněním.

Základy speciální pedagogiky 3- Oftalmopedie - orientuje se v základní problematice oboru oftalmopedie (výchova a vzdělávání osob se zrakovým postižením), aplikuje získané poznatky při edukaci žáků se zrakovým postižením.

Základy speciální pedagogiky 6 - Logopedie - má teoretické znalosti z oblasti základních pojmů narušené komunikační schopnosti, zná organizaci poskytování logopedické intervence v ČR.

Inkluzivní vzdělávání - orientuje se v problematice integrace a inkluze v současném vzdělávacím systému v ČR a v zahraničí, je schopen komparace s vybranými vzdělávacími

systémy v zahraničí, osvojil si vědomosti a dovednosti nezbytné pro úspěšnou organizaci prostředí a výuky ve třídě, dovede je aplikovat při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, umí si propojit získané poznatky z jednotlivých subdisciplín v jeden celek a nalézt mezi nimi adekvátní vazby.

Integrativní pedagogika - zná současné pojetí speciální pedagogiky a systém péče o osoby s postižením v České republice a v zahraničí. Je schopen komparace s vybranými systémy v zahraničí. Ovládá základní terminologii, teorie a metody speciální pedagogiky, zná základní legislativu, orientuje se v systému vzdělávání ve speciálních školách a školských zařízeních a v integraci, je obeznámen s možnostmi prevence a s poradenským systémem, dokáže poznatků využít při edukaci žáků se SVP.

Základy speciální pedagogiky 7 - Surdopedie - zná základní pojmy z oboru surdopedie (výchova a vzdělávání jedinců se sluchovým postižením), umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků se sluchovým postižením.

Základy speciální pedagogiky 4 - Specifické poruchy učení - zná základní pojmy a problematiku z oboru specifické poruchy učení, umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků se SPU.

Základy speciální pedagogiky 5 - Etopedie - zná základní pojmy a problematiku z oboru etopedie, současné přístupy k edukaci žáků s problémy a poruchami chování, umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků s poruchami chování.

ORL - Foniatrie - osvojí si základní informace týkající se problematiky foniatrie, umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků s narušenou komunikační schopností a se sluchovým postižením.

Metodologie 1 - zná základní pojmy metodologie, dokáže se orientovat v problematice výzkumů, umí využít získané poznatky při plánování výzkumu u žáků se SVP, je schopen získaná data zpracovat.

Sociologie pro speciální pedagogy - zná a chápe interdisciplinární souvislosti speciální pedagogiky a její sociální základ, umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků se SVP.

Neurologie - zná základní poznatky z neurologie pro potřeby speciálních pedagogů, umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků se SVP.

Oborová praxe 1 - osvojí si asistentské práce pod supervizí učitele, hospituje v hodinách dle druhého studijního oboru. Je schopen aplikace teoretických poznatků do pedagogické praxe.

Povinně volitelné předměty

Specializace 1a - Logopedie - získá teoretické znalosti z oblasti jednotlivých druhů narušené komunikační schopnosti, umí je aplikovat na praktické případy u žáků s narušenou komunikační schopností; dokáže si propojit získané poznatky i z jiných předmětů (surdopedie, ORL - foniatrie, neurologie, speciálně pedagogické diagnostiky).

Specializace 1b - Psychopedie - získá znalosti psychopedie navazující na základy psychopedie (charakteristika mentální retardace a jednotlivých stupňů, klasifikace, demence, Downův syndrom), dokáže se orientovat v systému edukace, umí pracovat s rodinou dítěte s mentálním postižením, zná vybrané terapie, základní metodické postupy na ZŠ praktické a základní škole speciální; umí aplikovat získané poznatky při edukaci žáků s mentálním postižením ve speciálně pedagogické diagnostice.

Navazující magisterské studium

Výstupy z učení (*learning outcomes*), tj. konkrétní (měřitelné) znalosti, dovednosti, schopnosti, které by si student v rámci studia měl osvojit (resp. co student umí po úspěšném absolvování oboru/předmětu):

- má široké odborné speciální znalosti a dovednosti speciální pedagogiky,
- má základní komunikační vědomosti a dovednosti,
- má znalosti a dovednosti z oboru, komunikační a edukační znalosti a dovednosti,
- je schopen aplikovat přístupy ke vzdělávání a výchově dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do jejich výuky (individuální přístup i práce se skupinou),
- ovládá práci s dětmi/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na úrovni speciálního pedagoga (speciálně pedagogická diagnostika, individuální vzdělávací plán, intervence, práce s jednotlivcem i se skupinou),
- je schopen metodologicky navrhnout a zpracovat výzkum v edukaci žáka se SVP, argumentovat ve prospěch zvoleného postupu.

Výstupy z učení se zřetelem na povinné a povinně volitelné předměty

Povinné předměty

Didaktiky předmětů 1. stupně základní školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami 1 - osvojí si základní didaktické postupy vyvození matematických operací v přístupu k žákům s SVP a dokáže je používat ve výuce.

Patopsychologie 2 - orientuje se v problematice psychologie handicapu, umí použít získané znalosti při výuce žáků se SVP.

Specializace: Specifické poruchy učení - zná problematiku přístupu k jedincům se specifickými poruchami učení, reedukaci, přístupy v edukaci, umí získané poznatky aplikovat při výuce žáků se SPU.

Didaktiky předmětů 1. stupně základní školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami 3 - orientuje se v problematice přístupů k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Je obeznámen se specifiky edukace, s předměty speciálně pedagogické péče, s didaktikou jednotlivých typů postižení, umí získané poznatky používat při edukaci žáků se SVP.

Didaktiky předmětů 1. stupně základní školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami 2 - zná didaktiku přístupu k metodám prvopočátečního čtení a psaní, umí získané poznatky používat při výuce žáků se SVP.

Metodologie 2 - zná zásady kvalitativního a kvantitativního výzkumu, základní techniky a pravidla, dokáže je aplikovat při vlastním výzkumu.

Výuková praxe 1 - zná asistentské práce pod supervizí učitele-tutora, provádí hospitace a výstupy dle druhého aprobačního předmětu.

Výuková praxe 2 - zná asistentské práce pod supervizí učitele-tutora, provádí hospitace a výstupy dle druhého aprobačního předmětu.

Výuková praxe 3 - zná asistentské práce pod supervizí učitele-tutora, provádí hospitace a výstupy dle druhého aprobačního předmětu.

Povinně volitelné předměty

Specializace S4e1: Edukace jedinců s mentálním postižením 1 - má znalosti navazující na specializaci v Bc. studiu. Zaměření na lehké mentální postižení – charakteristika, systém edukace, znalost vzdělávacích programů na ZŠ praktické, metody výuky, didaktika předmětů. Umí získané teoretické vědomosti aplikovat ve výuce.

Specializace S4b1: Edukace jedinců s více vadami 1 (somatopedie, kombinované vady) - má prohloubené znalosti pojmů a metod z oblasti vzdělávání a podpory osob s tělesným a kombinovaným postižením, umí získané vědomosti používat při edukaci žáků s tělesným postižením a souběžným postižením více vadami.

Specializace S4a1: Logopedie a surdopedie 1 - má prohloubené teoretické znalosti a praktické dovednosti v oblasti výchovy a vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením, umí získané poznatky a dovednosti použít při edukaci žáků se sluchovým postižením.

Specializace S4a2: Logopedie a surdopedie (logopedie) 2 - má prohloubené znalosti a dovednosti z oblasti logopedické intervence u osob s narušenou komunikační schopností a z oblasti komunikace sluchově postižených, umí získané poznatky a dovednosti použít při edukaci žáků s narušenou komunikační schopností.

Specializace S4b2: Edukace jedinců s více vadami 2 (oftalmopedie) - orientuje se v oboru oftalmopedie, zná souvislosti a propojuje teoretické znalosti s praktickými zkušenostmi, umí získané poznatky a dovednosti použít při edukaci žáků se zrakovým postižením.

Specializace S4e2: Edukace jedinců s mentálním postižením 2 - má prohloubené znalosti navazující na specializaci v Bc. studiu (zaměření na středně těžké mentální postižení – charakteristika, systém edukace), zná vzdělávací programy na ZŠ speciální, metody výuky, didaktiku předmětů. Dokáže si připravit výzkumný projekt na téma edukace žáků se středně těžkým mentálním postižením.

Specializace S4b1: Edukace jedinců s poruchami chování 1 - má vědomosti o diagnostice projevů rizik a poruch chování, získá kompetence v intervenci při jejich eliminaci a v podpoře edukace dětí v riziku a s poruchami chování ve školách hlavního proudu vzdělávání i v segregovaném školském prostředí.

Specializace S4b1: Edukace jedinců s poruchami chování 2 - zná teoretické koncepty v přístupech k problematice poruch emocí nebo chování (terminologie, tendence, trendy, přístupy, teoretické koncepty intervence u dětí v riziku PCH a s poruchou chování).

CHARAKTERISTICKÉ PROFESE A RELEVANTNÍ REGULOVANÉ PROFESE

- Učitelé pro děti, žáky, studenty se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách, na základních a středních školách, ve speciálních třídách ZŠ, ve školách pro žáky s tělesným, zrakovým, sluchovým postižením, v logopedických školách, v základních školách praktických, v základních školách speciálních (zákon č. 563/2006 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů),
- speciální pedagogové v pedagogicko-psychologických poradenských službách (pedagogicko-psychologické poradny PPP, speciálně pedagogická centra SPC, střediska výchovné péče SVP), v logopedických poradnách atd.,
- ve zdravotnictví (např. logoped),
- v zařízeních sociálních služeb (podle zákona č. 108/2006 Sb.),
- v nestátních a neziskových zařízeních.

3.2 Podoblast Sociální pedagogika

POSILÁNÍ

Sociální pedagogika je oborem, který má v souladu se svým mateřským oborem (pedagogikou) tato základní poslání: (1) teoreticko-metodologické (rozvoj metodologie a teorie); (2) empiricko-výzkumné (realizace specifických výzkumných šetření); (3) praktické (příprava profesionálních sociálních pedagogů; pomoc klientům – dětem, mládeži a dospělým v obtížných životních situacích, podpora socializace a resocializace jedinců, vytváření sociální opory apod.).

STRUČNÝ POPIS HISTORIE, POVAHY A TEMATICKÉHO ROZSAHU

Sociální pedagogika se jako svébytná pedagogická disciplína dostává do povědomí české veřejnosti teprve v druhé polovině devadesátých let dvacátého století, přestože počátky jejího konstituování jsou dřívější. Sahají až k začátku století dvacátého, kde se pojí se jmény G. A. Lindnera (1828-1887), A. Diesterwega (1790-1866), P. Bartla (1858-1922), P. Bergmana (1862-1946) a dalších. Sociální pedagogika v období první republiky je prezentována především v dílech A. I. Bláhy (1879-1960), S. Velinského (1899-1991) atd. Z té doby jsou známy empirické studie F. Hausera, M. Nečasové-Poubové a J. Schneidera, jež zkoumají vliv války na dítě, nebo výzkumy J. Šímy a I. A. Bláhy, jejichž předmětem je především rodinné prostředí. Rozvoj oboru po druhé světové válce, stejně jako snaha O. Chlupa (1875-1965) vymezit oblast sociální pedagogiky, byl zmařen změnou režimu po únoru 1948 a nastolením společnosti bez třídních sociálních rozdílů.

Z retrospektivního pohledu je patrné, že mnohá výzkumná témata se opakují, ale jsou doplňována o aktuální sociálně pedagogické fenomény. Badatelé se například přestávají orientovat pouze na děti a mládež, ale pozornost věnují celému věkovému spektru, též specifickým sociálním skupinám (etnické menšiny, znevýhodněné a ohrožené skupiny ve společnosti, subkultury apod.). Vymezíme-li předmět výzkumu sociální pedagogiky na oblast sociálních interakcí, vlivu vrstevnických a neformálních sociálních skupin a prostředí, utváření postojů, hodnotového systému, životního smyslu apod., pak můžeme říci, že se nám otevírá široké a velice zajímavé pole pro výzkum, který se v mnoha ohledech odlišuje od výzkumů realizovaných ve školním prostředí (školní pedagogika). Sociální pedagogika se aktuálně opírá o spektrum výzkumů realizovaných například v rámci závěrečných bakalářských a diplomových prací studentů, které nám přinášejí nejen popis, ale též vysvětlení celé řady specifických sociálně pedagogických jevů, a tím rozvíjejí danou vědní disciplínu, která si postupně získává svůj respekt mezi ostatními humanitními vědami.

Jako studijní obor se sociální pedagogika naplno rozvíjí od druhé poloviny devadesátých let minulého století. Specifikem oboru v českém prostředí je jeho poměrně široká diverzita. Jednotlivá pracoviště vysokých škol koncipují studijní programy odlišně podle požadovaného profilu absolventa a vzhledem k možnostem jeho pracovního uplatnění. V současné době se setkáváme s následujícími profilacemi oborů: sociální pedagogika a volný čas, sociální pedagogika a poradenství, sociální pedagogika se zaměřením na státní správu, resocializační pedagogika, sociální pedagogika a andragogika apod.

PÁTEŘNÍ OBORY

Popisované obory jsou tvořeny obecnými (společnými) disciplínami, které vytvářejí základy všech pedagogických oborů, a specifickými (rozšiřujícími) disciplínami profilujícími konkrétní zaměření oboru. Nedílnou součástí odborné profilace jsou také disciplíny vedoucí k rozvoji profesních (osobnostních) kompetencí, jež jsou pro pomáhající profese klíčové, přispívají k sebepoznání a vytvářejí podmínky pro úspěšnou sociální interakci s jedinci (klienty).

- **obecné disciplíny** - cílem je získat teoretickou průpravu o procesech lidského prožívání a chování, poznávání a učení, utváření názorů na člověka a jeho výchovu, utváření edukativních koncepcí a systému, poznávání a výzkum sociálních a pedagogických jevů (základy pedagogiky a psychologie, vývojová psychologie a psychologie osobnosti, sociální psychologie, historie pedagogiky a komparativní pedagogika, sociologie a sociologie výchovy, filozofie a filozofie výchovy, biologie, speciální pedagogika, pedagogická metodologie, ICT, aplikované právo atd.),
- **specifické disciplíny** – cílem je získat nejen teoretické, ale též aplikované poznatky z oblasti specifických a obtížných výchovných situací, metodik výchovných činností a strategií, metod poznávání osobnosti a výchovné práce se sociálně znevýhodněnými jedinci apod. (sociální pedagogika, teorie a metodika výchovy, pedagogika volného času, sociální patologie, patopsychologie, pedagogicko-psychologická diagnostika, sociální práce, sociální politika atd.),
- **profesně kompetenční disciplíny** – cílem je rozvoj specifických dovedností nutných pro práci s různými věkovými a sociálně specifickými skupinami. Naplnění tohoto cíle předpokládá určitou míru osobnostních předpokladů pro práci s lidmi (metody poznání a sebepoznání, komunikační techniky, osobnostní výcvik, řízená praxe, supervize atd.).

VYMEZENÍ CÍLŮ

Cílem studijního programu je připravit kvalifikované odborníky schopné pozitivně výchovně působit, rozvíjet osobnost dětí, mládeže a dospělých, motivovat svěřence a vést je po stránce hodnotové, podílet se na výchově sociálních vztahů a postojů jako motivačních zdrojů pro zdravý životní způsob a utváření smyslu života. Mezi subjekty jejich působení patří kromě dětí a mládeže též dospělá populace, zejména v otázkách vztahu k seniorům a sociálně znevýhodněným skupinám.

Cílovou skupinu tvoří děti, mládež a dospělí v běžné populaci a též skupina lidí pocházejících ze sociálně znevýhodněného prostředí (týrané, zanedbávané děti), příslušníci různých kultur (subkultur) a národností apod. Příprava je směřována k edukativním a manažerským činnostem, které se uplatňují v následujících oblastech:

- přímá sociálně výchovná činnost ve směru profylaxe a komplexně pojímané prevence,
- manažerská sociálně pedagogická činnost (organizační, řídicí, koncepční, výzkumná a realizační – koncepce edukačních projektů),
- projektová činnost a vytváření nových koncepcí v edukativních oblastech,
- teoretická a výzkumná činnost a aplikace nových poznatků do praxe a teorie pedagogické vědy.

Cíle vzdělávání oboru Sociální pedagogika se liší podle stupně vysokoškolského vzdělávání.

CHARAKTERISTICKÉ PROFESE A RELEVANTNÍ REGULOVANÉ PROFESE

Absolvent bakalářského studijního programu **Sociální pedagogika** získá základní vědomosti a dovednosti pro činnosti edukativní, ale též preventivní, resocializační a poradenské. Je kvalifikovaný pro výkon profese sociálního pedagoga, vychovatele, sociálního pracovníka a asistenta pedagoga. Uplatňuje se ve školských zařízeních, ale též v zařízeních pro výkon ústavní výchovy resortu ministerstva spravedlnosti a vnitra a v zařízeních občanských sdružení zabývajících se sociální a sociálně pedagogickou a preventivní činností. Je schopen pracovat se specifickými a sociálně znevýhodněnými skupinami obyvatel (dětí, mládeže, ale i dospělých a starších lidí).

3.3. Vychovatelství, pedagogika volného času

POSÍLÁNÍ

Pedagogika volného času a vychovatelství jsou obory, které mají v souladu se svým mateřským oborem (pedagogikou) tato základní poslání: (1) teoreticko-metodologické (rozvoj metodologie a teorie); (2) empiricko-výzkumné (realizace specifických výzkumných šetření); (3) praktické (přípravu profesionálních pedagogů, animátorů, vedoucích, instruktorů, zaměřujících se na rozvoj zájmových a volnočasových aktivit rozličných věkových a osobnostně specifických skupin).

STRUČNÝ POPIS HISTORIE, POVAHY A TEMATICKÉHO ROZSAHU

Sémantický význam, ale též obsahová náplň oborů vychovatelství a pedagogika volného času je velice blízká, a proto jejich v této podoblasti charakteristiku spojujeme. Vychovatelství je určitým českým specifickým, které se rozvíjelo především společně s oblastí školního vzdělávání. Mimoškolní výchova, výchova mimo vyučování, mimotočinná výchova apod. jsou původní termíny, které byly užívány ve druhé polovině 20. stol., kdy byl kladen důraz na význam celodenního výchovného systému v socialistické škole. Ve světové odborné terminologii se v této souvislosti užívá především termín pedagogika volného času (Freizeitpädagogik, Leisure and education, popřípadě Out-of-school education). Tato oblast je v akademickém prostředí pěstována jako vědecká disciplína s důrazem na rozvoj metodologie a teorie, ale též jako studijní obor, jehož smyslem je příprava vysokoškolsky vzdělaných odborníků pro vedení a řízení zájmových a volnočasových aktivit dětí, mládeže a dospělých.

Volný čas lze charakterizovat jako svébytnou, subjektivně vnímanou, kulturně a společensky podmíněnou kategorii, ve které se jedinec nebo skupina lidí svobodně rozhoduje o způsobu seberealizace prostřednictvím rozmanitých činností (sportovních, kulturních, technických apod.), jimiž naplňuje své potřeby (především sekundární) a rozvíjí své zájmy.

Edukativní a sociální funkci výchovné činnosti, jež jsou spojené s využitím volného času dětí a mládeže, můžeme výrazněji zaznamenat s příchodem jezuitů v 16. stol., kdy jsme svědky konstituování myšlenky, že zahálka a marnění volného času jsou v podstatě hříchem; oblast volného času se tak otevírá funkci vzdělávací. Naplno se pak tato myšlenka transformuje až ve dvacátém století do známého konstatování „kdo si hraje, nezlobí“, kdy plně vyniká funkce edukativní, především s ohledem na rozvoj osobnostních vlastností a zájmového vzdělávání. Princip křesťanství se uplatňuje též v koncepci J. J. Pestalozziho (1746-1827) a plně je rozvinut v uceleném systému G. Bosca (1815-1888), který v Itálii zakládá výchovné oratoře pro osiřelé děti a mládež. Saleziánská střediska, která praktikují výchovnou práci ve volném čase, najdeme dnes po celém světě; u nás založil první oratoř Ignác Stuchlý v roce 1927 ve Fryštáku. Na přelomu 19. a 20. století jsme pak svědky zajímavého obrátu. Funkce sociální,

zobrazující se především v charitativních aktivitách pro děti a mládež, se pozvolna stále více proměňuje ve funkci výchovnou. Na začátku 20. století vznikají nové koncepce mimoškolní výchovy založené na úzkém vztahu s přírodou. Ideje woodcraftu – lesní moudrosti šíří její zakladatel, malíř a spisovatel E. T. Seton (1860-1946), výchovné cíle skautingu R. B. Baden-Powel (1857-1941). Obě hnutí jsou založena na principech pokory (k přírodě a bližním), mravnosti a ušlechtilosti, rozvoje osobnosti mládeže prostřednictvím tábornických aktivit, intenzivního pobytu v přírodě, sportovních her apod.

Na akademické půdě a v odborné literatuře je oblast zájmu o pedagogiku volného času patrná až ve 20. století. V Německu pojmu „kultura volného času“ a „pedagogika volného času“ poprvé užívá Fritéz Klatz v roce 1929.

Samostatné studijní obory se postupně v prostředí vysokých škol etablovaly až na konci 20. století. Pedagogiku volného času a Vychovatelství je možné v současné době studovat na mnoha vysokých školách.

PÁTEŘNÍ OBORY

Popisované obory jsou tvořeny obecnými (společnými) disciplínami, které vytvářejí základy všech pedagogických oborů, a specifickými (rozšiřujícími) disciplínami profilující konkrétní zaměření oboru. Nedílnou součástí odborné profilace jsou také disciplíny vedoucí k rozvoji profesních (osobnostních) kompetencí, jež jsou klíčové pro pomáhající profese a přispívají k sebepoznání a vytvářejí podmínky pro úspěšnou sociální interakci s jedinci (klienty).

- **obecné disciplíny** - cílem je získat teoretickou průpravu o procesech lidského prožívání a chování, poznávání a učení, utváření názorů na člověka a jeho výchovu, utváření edukativních koncepcí a systému, poznávání a výzkum jevů spojených s využíváním volného času (Základy pedagogiky a psychologie, vývojová psychologie a psychologie osobnosti, sociální psychologie, historie pedagogiky a komparativní pedagogika, teorie výchovy, speciální pedagogika, pedagogická metodologie, atd.),
- **specifické disciplíny** – cílem je získat nejen teoretické, ale též aplikované poznatky z oblasti metodik výchovných činností a strategií, metod poznávání osobnosti a výchovné práce s různými věkovými skupinami (především dětmi, mládeží apod.) (sociální pedagogika, metodika výchovy, pedagogika volného času, pedagogicko-psychologická diagnostika, aplikované právo atd.),
- **profesně kompetenční disciplíny** – cílem je rozvoj specifických dovedností nutných pro práci s různými věkovými a sociálně specifickými skupinami. Naplnění tohoto cíle předpokládá určitou míru osobnostních předpokladů především pro práci s dětmi a mládeží (metody poznání a sebepoznání, komunikační techniky, osobnostní výcvik, řízená praxe, supervize atd.).

VYMEZENÍ CÍLŮ VZDĚLÁVÁNÍ VE SPOJENÍ S PROFILEM ABSOLVENTA

Cílem studijního programu je připravit kvalifikované odborníky na pozitivní výchovné působení v oblasti volného času, neformálního a zájmového vzdělávání.

Cílovou skupinu přitom tvoří děti, mládež a dospělí běžné populace. Příprava je také směřována k edukativním a manažerským činnostem, které se uplatňují v následujících oblastech:

- přímá výchovná činnost prostřednictvím zájmových aktivit klientů,

- manažerská sociálně pedagogická činnost (organizační, řídicí, koncepční, výzkumná a realizační – koncepce edukačních projektů),
- projektová činnost a vytváření nových koncepcí v edukativních oblastech,
- teoretická a výzkumná činnost a aplikace nových poznatků do praxe a teorie pedagogické vědy.

Cíle vzdělávání oboru Sociální pedagogika se liší podle stupně vysokoškolského vzdělávání.

Bakalářský stupeň: Cílem studia je porozumění hlavním pedagogickým, sociálně pedagogickým, psychologickým a sociologickým teoriím, které jsou předpokladem pro schopnost popisovat, poznávat a interpretovat pedagogické jevy, se kterými se absolvent v praxi setkává. Získá vědomosti, dovednosti, návyky a další kvality umožňující podílet se na plánování a realizaci zájmových činností s různě diverzifikovanou skupinou dětí a mládeže (dospělých). Je schopen realizovat jednoduché výzkumné sondy, kterému poskytují zpětnou vazbu o edukativní realitě (např. akční a evaluační výzkum apod.).

Cílem studijního oboru je rozvinout následující kompetence:

- **edukativní** – schopnost vést edukativní aktivity a činnosti s určitou cílovou skupinou; Metodické – zprostředkovat konkrétní činnosti (hry, sportovní aktivity, výtvarné a umělecké aktivity, rukodělné činnosti, estetické činnosti apod.),
- **sociální a komunikační** – navazovat interakci s cílovou skupinou a dalšími účastníky výchovného procesu,
- **profesně a osobnostně kultivující** – schopnost vést své svěřence k ušlechtilým hodnotám, k sebepoznání a celkovému rozvoji osobnosti.

Navazující magisterský stupeň: Cílem studia je hluboké porozumění hlavním pedagogickým a psychologickým teoriím, které jsou předpokladem pro schopnost popisovat, poznávat a interpretovat výchovné jevy. Získá vědomosti, dovednosti, návyky a další kvality umožňující podílet se na plánování, realizaci, hodnocení a zkoumání výchovných jevů. Na základě realizace výzkumných šetření je schopen popisovat a vysvětlovat výchovné jevy, které jsou bezprostředně spjaté s jeho působením. Absolvent získá široké a hluboké teoretické a praktické dovednosti z oblasti realizace kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Zvládá základní metody a techniky pro pedagogicko-psychologickou diagnostiku, umí administrovat a interpretovat základní pedagogické diagnostické nástroje. Je schopen vést tým lidí a poskytovat jim supervizi.

Absolvent navazujícího magisterského oboru má osvojeny kompetence bakalářského stupně a navíc následující kompetence:

- **teoreticko-metodicko-koncepční** – schopnost vytvářet na základě znalostí různých teoretických (historických, pedagogických, psychologických, filozofických a sociologických) konceptů dlouhodobé edukativní strategie pro dané zařízení (např. centrum volného času, domov mládeže apod.), včetně metodického rozpracování jednotlivých herních, vzdělávacích a zájmových aktivit,
- **výzkumné a projektové** – schopnost uplatnit základní výzkumné strategie (kvalitativní i kvantitativní) v rámci jednoduchých výzkumných šetření s cílem popsat, pochopit a vysvětlit dané jevy a navrhnout případné opatření směřující do konkrétních edukativních aktivit,

- **manažerské** – schopnost řídit edukativní programy, vést skupinu lidí dané instituce (zařízení), projektové týmy nebo příležitostné kolektivy dobrovolníků (v rámci krátkodobých programů), včetně dovednosti poskytovat supervizi,
- **poradenské** – schopnost analyzovat potřeby cílových skupin, koncipovat nabídku poradenských služeb podle potřeb specifických cílových skupin, poskytnout základní intervenci v oblasti sociálního a kariérového poradenství apod.

Doktorský stupeň: V těchto oborech není realizováno doktorské studium.

Charakteristické profese a relevantní regulované profese

Absolvent výše uvedených studijních oborů získá vědomosti a dovednosti pro edukativní zájmové činnosti dětí, mládeže a dospělých. Je kvalifikovaný pro výkon profese vychovatele, animátora volnočasových aktivit, instruktora zájmového vzdělávání apod. Uplatňuje se zejména ve školních (školní družina, klub apod.) a mimoškolních zařízeních pro volný čas (centra volného času, domy dětí a mládeže, domovy mládeže, občanská sdružení apod.).